

מאיזה טעם הביא הבל קרבן להקב"ה, ומה עדיפותו על קרבנו של קין?

ספר בראשית פרק ד':

(ג) וַיְהִי מִקֶּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה':

(ד) וְהֶבֶל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִמְחֻלְבֵהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ:

(ה) וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:

כבר בתחילת דברי התורה אנו רואים החשיבות הגדולה בהבאת קרבן כדורון להקב"ה. וגם חז"ל הדגישו לנו במקומות רבים חשיבות זו בחיי היהדות. ספרו (מגילה לא ע"ב) כי כאשר שאל אברהם במה ידע שצאצאיו יזכו לרשת את ארץ ישראל? ענה לו הקב"ה בזכות קרבנות. ואפילו אם לא יוכלו להביא קרבנות, שיקראו בתורה בעיני הקרבנות. כך לשונם:

"ויאמר [אברהם] ה' אלוהים 'במה אדע כי אירשנה' (בראשית טו, ח). אמר אברהם לפני הקב"ה: 'רבנו של עולם, שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה?'. אמר לו [=הקב"ה] 'לאו'. אמר לפניו [=אברהם] 'רבנו של עולם, במה אדע?'.
אמר לו [=הקב"ה] 'קחה לי עגלה משולשת' וגו' (שם, טו, ח-ט). אמר [=אברהם] לפניו: 'רבנו של עולם, תינח [הנְחָתָ דַעֲתִי] בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם?'. אמר לו [=הקב"ה] 'כבר תקנתי להם סדר קרבנות. כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עֲוֹנוֹתֵיהֶם!'. [וראה עוד מסכת מנחות קי ע"א].

בעיני פרשת בראשית, טרם שמענו על שום חטא של הבל, ומפני מה יקריב קרבן? ומה היא הסיבה שהקב"ה העדיף קרבנו של הבל "מבכורות צאנו ומחלביהן" על פני הגשת פרי האדמה שהגיש קין?

אלא המושג היסודי של הקרבן הוא לשון "קירוב". האדם חש בלבו תודה רבה להקב"ה שהעניק לו חיים, שמסר בידי האדם כוחות פיסיים ושכליים. האדם מתרגש נוכח המִתְנָה הגדולה שקיבל והוא רוצה להביע לפני הקב"ה הכרת טובה בהיות האדם יודע בכל כוחות הכרתו כי האדם הוא אפס, נולד מאפס והולך אל האפס, וכל אברי גופו וְיְכוֹלוֹתֵיהֶם קיבל מאת המטיב הגדול, הקב"ה. לכן היה האדם רוצה להגיש את עצמו כקרבן להקב"ה ולומר לפניו באופן מוחשי: "אני כולי שלך! אני כולי דבק רק בך! אילו היה אפשר הייתי רוצה להיות בעצמי עקידה כמו יצחק אבינו". וחז"ל רמזו זאת במסכת ראש השנה (טז ע"א "כאילו עקדתם את עצמכם לפני") שבזמן תקיעת שופר, נזכרים אנו במעשהו

של יצחק שהסכים שיהיה הוא עצמו מובא על מזבח ה', וקריאה זו נחשבת לנו זכות כאילו הקרבנו את עצמנו!

אלא שהקב"ה ציוה לנו לא לְקַטֵּעַ את פתיל חיינו. "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (דברים ד, טו) והוא גם ציווי כפשוטו שעלינו לשמור על בריאותנו (ספר חרדים, פרק ד של מצוות לא תעשה, ע"פ ברכות לב ע"ב). וכן כתוב "רק השמר לך ושמור נפשך מאד" (דברים ד, ט) ורמב"ם פסק כך (הל' רוצח, פי"א ה"ד). לכן אסור לנו להקריב את עצמנו, אפילו נרצה בכך.

לכן הבל, שהבין מעצמו כל הנ"ל, בחר להקריב רק בעל חי. בעלי חיים יש הם הרְגָשׁוֹת, רצונות ותחושות הדומות במקצת לאלו של בני אדם, הרבה יותר מאשר הדוממים והצמחים שאין בהם תכונות אלו. הם הראויים לייצג אותנו.

נקודה נוספת - הרב שמשון הירש בביאורו לספר ויקרא (א, ג, עמ' ו', ושוב בפסוק י' עמ' כ) מבאר שיחודו של הצאן הוא להביע ההכרה כי כל אשר לנו ניתן מידיו של ה' ומתקיים ע"י השגחתו. הצאן נמשך אחרי הרועה. לכן, אני סבור, הביא הבל דוקא מבעלי-חיים אלו, ולא מתבואת הארץ.

אבל קין לא הגיע להכרה זו. הוא הביא מהצומח, מהפירות. הוא לא חש שאת חייו, עצם מהותו שיכול לנוע ממקום למקום, שיכול לבחור במעשים, שיכול להחליט בכל פעילותו, גם אלו ניתנו לו מאת הקב"ה. קין ראה את עצמו עצמאי, מנותק מחסדו של הקב"ה וללא צורך אליו.

ועוד ענין. הבל הביא דוקא "בכור", לסמן שאת תחילת הוייתו הוא חייב לבורא כל, הראשון לכל. ולכן היה עדיף הבל על קין.

גם בימינו, אלפים רבים [=ושמא רבבות?] רוצים וחושקים שנקים שוב את בית המקדש ונקריב קרבנות, ולכן דורשים כך בקול מחאה על המצב הקיים. אמנם לא שמענו שהביעו כל המחשבות הרוממות שהזכרנו כאן. אבל נשמתם הקדושה, תת-מודע שלהם כיהודים שהם צאצאי אברהם יצחק ויעקב, ניצוצות מהמחשבות הנ"ל מאירים בהם. איזה כח פנימי מעורר אותם לדרוש חידוש הקרבנות. נמליץ בלשון חז"ל "איהו לא חזי, מזליה חזי" (מגילה ג ע"א).